

GEROEPEN TOT EENHEID

Deze brochure is samengesteld door de Stuurgroep van de samensprekende kerken in Rotterdam, die behoren tot de kerkverbanden van de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland, Gereformeerde Kerken in Nederland en de Nederlands Gereformeerde Kerken

Juni 2000

Deze brochure kan besteld worden bij:
Gereformeerde Kerk te Rotterdam-Oost
Postbus 8215
3009 AE Rotterdam

VOORWOORD

Doelgericht doen!

Andere christenen ontmoeten is verrijkend. Er zijn tal van momenten dat je elkaar treft: bij zang- en muziekkuitvoeringen; tijdens de vakantie, in de straat, op je werk. Als kerken kun je langs elkaar heengaan als schepen in de nacht. Gaandeweg gaan we begrijpen dat dat niet meer kan en ook niet mag. Er is zoveel dat bindt. Er is ook zoveel te doen in de stad.

Er is een strijd te voeren. Dan kunnen de troepen niet langer verdeeld optrekken, maar hebben ze te zoeken naar eenheid.

Afgevaardigden van verschillende kerkenraden vormden een Stuurgroep om het zoeken naar die eenheid te bevorderen. Wij hebben veel en intens gesproken. Juist over die kwesties waarover verschil van inzicht bestond: het gezag van de Heilige Schrift, de binding aan de belijdenis, de visie op de kerk en het omgaan met de kerkorde kon overeenstemming worden bereikt.

Gemeenschappelijke verklaringen daarover zijn door alle betrokken kerkenraden goedgekeurd. Zij zijn grond en kader om in de onderlinge contacten en gesprekken verder te komen. Wij hopen en bidden dat de beleden eenheid ook zichtbaar gestalte mag krijgen in onze stad Rotterdam.

We nodigen u hartelijk uit kennis te nemen van deze brochure en, op aanwijzen van uw kerkenraad, mee te werken aan de eenheid met andere christenen en kerken. Ga het doelgericht doen en ook u zult ervaren hoe verrijkend dat is.

We bidden of de Here onze kerken zal zegenen, zal bewaren en zal vermeerderen tot glorie van Zijn Naam.

Namens de Stuurgroep,

Ds. S. Otten - secretaris

GEROEPEN TOT EENHEID

INLEIDING

Nu de afgevaardigden naar de Stuurgroep kerkenradenoverleg CGK-NGK-GK na vele vergaderingen overeenstemming hebben bereikt over een aantal belangrijke onderwerpen, wil de Stuurgroep de betrokken kerkenraden een overzicht geven van het traject dat wij met elkaar sinds 1990 gevolgd hebben, zowel plaatselijk als binnen de Stuurgroep.

De bereikte consensus hebben wij vastgelegd in vier *'Gemeenschappelijke verklaringen'* die inmiddels door de deelnemende kerkenraden zijn aanvaard. Een belangrijke volgende fase is het informeren van de betrokken gemeenten en het vragen van instemming met het bereikte resultaat. Daarna moet bezien worden in hoeverre de bereikte overeenstemming gestalte kan worden gegeven in de plaatselijke gemeenten, binnen de grenzen die door de onderscheiden kerkverbanden zijn vastgesteld.

KERKELIJKE EENHEID

“Voor wie hart heeft voor het kerkvergaderend werk van de Here Jezus Christus moet het wel een intens verdrietige zaak zijn, dat er zoveel verwijdering is gegroeid tussen hen die Hem belijden als hun Heiland en Heer en Hem willen dienen naar zijn Woord.

Als we ons beperken tot de kerkelijke situatie hier in Nederland, zien wij hoezeer krachten van dwaling en verdeeldheid doorgewerkt hebben in het kerkelijk leven, dat door de Reformatie van de 16e eeuw teruggekeerd was tot het dienen van de Here naar zijn Woord”.

Met deze woorden begint wijlen ds. C.G. Bos zijn in 1985 verschenen boekje *'Kerkelijke eenheid: geen illusie!* Hij doet hierin een dringend appèl op alle gereformeerde belijders om de eenheid te zoeken.

De hoge opdracht tot het zoeken van kerkelijke eenheid hebben onze gemeenschappelijke voorouders reeds verwoord in de *Acte van Afscheiding of Wederkeering*, die in 1834 door de kerkenraad van Ulrum werd opgesteld. Hierin werd ten aanzien van kerkelijke eenheid het volgende gezegd:

“Wij verklaren tevens gemeenschap te willen uitoefenen met alle ware Gereformeerde ledematen, en zich te willen vereenigen met elke op Gods onfeilbaar Woord gegronde vergadering, aan wat plaatse God dezelve ook verenigd heeft, betuigende met dezen dat wij ons in alles houden aan Gods Heilig woord en aan onze aloude Formulieren van eenigheid in alles op dat woord gegrond, nl de Belijdenis des Geloofs, de Heidelbergsche Catechismus en de Canones van de Sijnode van Dordrecht gehouden in den jare 1618 en 1619, onze openbare Godsdienstoefeningen te rigten naar de aloude kerkelijke Liturgie, en ten opzichte der kerkdienst en bestuur, ons voor het tegenwoordige te houden aan de kerkenordering, opgesteld door de voornoemde Dordrechtsche Sijnode”.

Bovenstaande woorden kregen gestalte in 1869 toen de Christelijk Afscheidene Gereformeerde Kerk en de Gereformeerde Kerk onder 't Kruis samen verder gingen als de Christelijke Gereformeerde Kerk, “zich houdende, wat de leer en de bediening der sacramenten betreft aan de Formulieren van Eenheid, nl. De Nederlandsche Geloofs-belijdenis, den Heidelbergschen Catechismus en de Dordsche Leerregels, benevens de Liturgische Schriften; en voor de kerkregeering aan de Dordsche kerk-orde van 1618 en 1619, zooveel de omstandigheden dit niet verhinderen”. Ongetwijfeld zullen er verschillen in ligging en cultuur zijn geweest, maar die waren geen verhindering om te verenigen.

In 1892 gebeurde dat opnieuw toen het overgrote deel van de Christelijke Gereformeerde Kerk zich verenigde met de Nederduitsche Gereformeerde Kerken, “op den grondslag van de gemeenschappelijke belijdenis der Drie Formulieren van Eenigheid, van de Gereformeerde Kerkenordering (laatstelijk in 1619 bevestigd)”.

Ondanks allerlei, soms diepgaande, verschillen kwam de vereniging tot stand. Een deel van de Christelijke Gereformeerden, onder leiding van de predikanten F.P.L.C. van Lingen en Js. Wisse Czn, had niet de vrijmoedigheid hierin mee te gaan en zette het eigen kerkelijke leven voort onder de naam van de Christelijke Gereformeerde Kerk.

Helaas kent de geschiedenis van onze kerken ook breuken. De gebeurtenissen in de veertiger en zestiger jaren hebben geleid tot het uiteengaan van broeders en zusters van hetzelfde huis. Alle betrokkenen hebben aan deze gebeurtenissen pijnlijke herinneringen overgehouden.

CONTACTEN OP LANDELIJK NIVEAU

De eerste contacten tussen de Christelijke Gereformeerde Kerken en de Gereformeerde Kerken kwamen reeds in 1947 tot stand op initiatief van de gereformeerde synode van Groningen 1946 die uitsprak “gedrongen door het Woord des Heeren en door de daarop rustende belijdenis te staan naar kerkelijk samenleven met allen, die met ons door één Geest één Heere aanbidden en éénzelfde geloof belijden”.

Om praktische redenen werden de contacten voorshands beperkt tot de Christelijke Gereformeerde Kerk “die met ons staat op dezelfde basis van Gods Woord en de Drie Formulieren van Eenigheid”.

Inmiddels zijn er vijftig jaren verstreken, waarin veel en uitputtend is gesproken, met name over de toe-eigening van het heil en het belijden omtrent de kerk.

De christ. geref. ds. J. Westerink sprak in 1996 op de synode van Berkel en Rodenrijs over ‘opmerkelijke vorderingen’, maar voegde daar aan toe: ‘Dit betekent enerzijds dat we op de goede weg zijn, maar anderzijds dat we nog niet zijn waar we wezen moeten’. Wellicht zullen de samensprekingen nog ver in de 21e eeuw voortgezet worden.

Ten aanzien van de Nederlands Gereformeerde Kerken besloot de gereformeerde synode van Berkel en Rodenrijs 1996 om de contacten met deze kerken niet voort te zetten, “omdat binnen deze kerken een te grote vrijheid in het omgaan met de belijdenis en tolerantie van afwijking van de belijdenis. Het niet bindend aanvaarden van een ondertekeningsformulier voor predikanten verhindert een effectieve hantering van dit formulier”.

De christelijke gereformeerde synode van Haarlem-Noord 1998 nam eenzelfde besluit.

CONTACTEN OP PLAATSELIJK NIVEAU

De eerste contacten

De eerste contacten kwamen tot stand in 1990, toen enkele predikanten in Rotterdam, behorend tot de CGK, NGK en GK met elkaar in gesprek kwamen. In dit verband moet met name de inzet van ds. K. Boersma, toentertijd predikant van de CGK Rotterdam-Zuid, genoemd worden. Er werden ontmoetingen belegd, waar met elkaar gesproken werd over de kerkelijke verdeelheid en over de mogelijkheden om dichter tot elkaar te komen. Ook werden elkaars preken beluisterd en daarna besproken. Hierbij bleek dat er een grote mate van eenstemmigheid was.

Kerkenradenconferenties

Na enige ontmoetingen werd de noodzaak gevoeld ook de kerkenraden hierbij te betrekken. Op verzoek van de anderen hebben ds. H. Drost en ds. K. Boersma een drietal vergaderingen belegd waarvoor alle kerken-raden in Rotterdam, behorend tot een van de drie kerken, werden uitgenodigd. Uit elk kerkverband werd een spreker benaderd om zijn visie te geven op de onderlinge verschillen en de perspectieven voor de toekomst. Hierna zou dan door de kerkenraden een evaluatie moeten plaatsvinden om te bezien of verdere ontmoetingen zinvol zouden zijn.

De eerste bijeenkomst -ook wel kerkenradenconvent genoemd- werd gehouden op 30 mei 1990 met als spreker dr. G.C. den Hertog, toentertijd chr. geref. predikant te Leiden. In 1989 was hij lid geweest van de chr. geref. synode van Groningen, waar ook de samen-sprekingen met de beide andere kerken aan de orde waren geweest. Als rapporteur van de synodecommissie voor de eenheid was hij nauw betrokken bij de besluitvorming.

De tweede bijeenkomst werd gehouden op 25 oktober 1990 met als spreker dr. A.N. Hendriks, geref. predikant te Amersfoort-Centrum. Hij was in 1987 preses van de synode van Spakenburg-Noord en daarna één van de deputaten voor samenspreking met de chr. gereformeerden.

Op de derde bijeenkomst op 20 februari 1991 sprak drs. J.C. Schaeffer, nederlands geref. predikant te Apeldoorn. Hij was in 1988 voorzitter van de Landelijke Vergadering van de NGK.

Door onbekende redenen is er van de voorgenomen evaluatie na de drie bijeenkomsten weinig terecht gekomen.

Gezien de positieve reacties op de gehouden bijeenkomsten, hebben de predikanten Borgdorff, De Lange en Manni door middel van een schrijven dd. 3 september 1991, de kerkenraden voorgesteld voort te gaan met het beleggen van samenkomsten met een spreker over een bepaald onderwerp. Tevens hebben zij de kerkenraden voorgesteld, gezien de smalle basis van hun driemanschap, te komen tot de oprichting van een soort stuurgroep, met daarin een vertegenwoordiger van elke deelnemende kerkenraad. Deze vertegenwoordigers van de kerken zouden dan de volgende bijeenkomsten kunnen voorbereiden.

Als eerste spreker voor deze tweede serie, dus de vierde vanaf het begin, sprak op 12 juni 1991 de bekende chr. geref. scribent D. Koole over 'De toe-eigening van het heil als voortdurend discussiepunt in de samensprekingen tussen de christ. geref. kerken enerzijds en de geref. en ned. geref. kerken anderzijds'.

De vijfde bijeenkomst werd gehouden op 20 november 1991, waar G. de Jonge, lid van de geref. kerk van Lisse sprak over de 'Kerk'.

Op de zesde bijeenkomst op 26 februari 1992 werd gesproken door de ned. geref. mr. dr. J. Meulink uit Enschede, toentertijd voorzitter van de Landelijke Commissie voor toetsing van het AKS, over het Akkoord van Kerkelijk Samenleven (AKS).

Stuurgroep

De vertegenwoordigers van de kerkenraden kwamen voor de eerste maal bijeen op 7 oktober 1991 in de Rehobothkerk in Rotterdam-Centrum. De kerkenraden van de CGK Rotterdam-West, Rotterdam-Kralingen en van de GK Rotterdam-Zuid deelden mee dat zij -overigens om verschillende redenen- niet zouden deelnemen aan het werk van de Stuurgroep. Van de GK Rotterdam-Delfshaven werd geen bericht ontvangen. De CGK Rotterdam-Charlois deelde later mee om praktische redenen niet te zullen deelnemen. Overeengekomen werd dat de Stuurgroep geen besluitvormende, maar een informerende en beleidsvoornemende vergadering zou zijn. De uiteindelijke verantwoording bleef bij de kerkenraden liggen.

Besloten werd een concept-Intentieverklaring op te stellen en deze voor te leggen aan de kerkenraden.

Deze verklaring zou moeten dienen als uitgangspunt voor de verdere contactoefening tussen de deelnemende kerken.

Op 13 januari 1992 kwam de Stuurgroep voor de tweede maal bijeen en werd de definitieve versie van de Intentieverklaring vastgesteld.

Op de vergadering van 23 maart 1992 bleek dat alle kerkenraden akkoord gingen met de voorgestelde Intentieverklaring.

Op 21 mei 1992 werd in Rotterdam-Zuid een vergadering gehouden van vertegenwoordigers van alle GK in Rotterdam, waar de bezwaren van GK Rotterdam-Zuid tegen de Stuurgroep konden worden weggenomen. Vanaf dat tijdstip nam ook deze kerk deel aan het werk van de Stuurgroep.

De GK Rotterdam-Delfshaven heeft vanaf voorjaar 1992 een vertegenwoordiger naar de vergaderingen van de Stuurgroep gestuurd.

De Intentieverklaring

De Intentieverklaring luidt als volgt:

1. Het is opdracht van de Here dat allen die naar Zijn Woord in Hem geloven ook zichtbaar één zullen zijn;
2. Die eenheid kan alleen tot stand komen op basis van Gods Woord en de drie formulieren van eenheid, die in alles op Gods Woord gegrond zijn: de Nederlandse Geloofsbelijdenis, de Heidelbergse Catechismus en de Dordtse Leerregels;
3. Ten aanzien van de kerkregering gaan we uit van de principes zoals die verwoord zijn in de Dordtse kerkorde;
4. Bij het zoeken naar kerkelijke eenheid zal al het mogelijke gedaan worden de eenheid met broeders en zusters in eigen kerk niet te verbreken;
5. Verschil in taxatie van gebeurtenissen die in het verleden plaats gevonden hebben, mogen thans geen belemmering zijn voor kerkelijke eenheid;
6. Bij gehoorzaamheid aan deze opdracht zal de Here Zijn zegen geven.

Voortzetting kerkenradenconferenties

Eind 1994/begin 1995 vond binnen de Stuurgroep een bezinning plaats over de wijze waarop de samensprekingen plaatsvonden.

Ter tafel was een voorstel om de samensprekingen voort te zetten door middel van afgevaardigden binnen de Stuurgroep.

De resultaten daarvan zouden daarna ter goedkeuring aan de kerkenraden worden voorgelegd, zodat de zelfstandigheid van de plaatselijke kerken gewaarborgd bleef.

Na uitgebreide discussie werd besloten de bestaande werkwijze van de Stuurgroep voort te zetten en het bilaterale overleg tussen de kerken te handhaven.

Tevens werd besloten de reeds eerder gehouden conferenties voort te zetten over onderwerpen die ook in het bilaterale overleg besproken werden en daarvoor gezag-hebbende sprekers uit te nodigen.

Getracht zou worden om na elke conferentie binnen de Stuurgroep een verklaring op te stellen waarin alle afgevaardigden zich zouden kunnen vinden. Zo'n verklaring zou daarna aan de kerkenraden worden voorgelegd ter goedkeuring.

De eerste conferentie werd gehouden op 27 maart 1996 over het onderwerp 'Aard en binding aan de belijdenis' met als spreker prof.dr. J. van Genderen. Aan de hand van het gesprokene werd de *'Gemeenschappelijke verklaring Aard van de binding aan de belijdenis'* opgesteld (Bijlage I). Zonder commentaar werd deze verklaring door de kerken overgenomen.

De tweede conferentie vond plaats op 27 november 1996, met als spreker ds. W. Smouter, ned. geref. predikant, over het onderwerp 'De kerk en wat we daarvan belijden in de NGB, art. 27-29'.

De resultaten van deze conferentie werden vastgelegd in de *'Gemeenschappelijke verklaring over de kerk'* (Bijlage II).

Op de derde conferentie, gehouden op 11 juni 1997, sprak drs. J.M. Batteau, geref. predikant, over 'Het gezag van de Heilige Schrift'. Naar aanleiding hiervan werd de *'Gemeenschappelijke verklaring over het Schriftgezag'* opgesteld (Bijlage IV).

De laatste conferentie vond plaats op 12 november 1997. Toen sprak prof.dr. H.J. Selderhuis over 'Kerkrecht en kerkorde'.

Het resultaat werd vastgelegd in de *'Gemeenschappelijke verklaring over kerkrecht en kerkorde'* (Bijlage III).

PLAATSELIJKE SAMENSPREKINGEN

In dit onderdeel volgt een overzicht van de samensprekingen die op plaatselijk niveau zijn gehouden. De Stuurgroep heeft daarvoor op 26 mei 1992 een indeling gemaakt.

1. GK Rotterdam-Stad met NGK Rotterdam-Overschie
Thans: Gereformeerde Kerk Rotterdam-Stad (sectie Centrum) en - Nederlands Gereformeerde Kerk Rotterdam-wijk Overschie
Op 21 maart 1988 wendde de raad van de Gereformeerde Kerk te Rotterdam-Centrum zich tot de raad van de Nederlands Gereformeerde Kerk te Rotterdam (Overschie) met het verzoek om samen na te denken over Christus' roeping tot eenheid van Zijn kerk.
Sedertdien hebben in de loop van de jaren vele contacten plaatsgevonden tussen de beide kerkenraden, zowel in voltallige vergaderingen als in afvaardigingen van de beide kerkenraden. Deze vergaderingen vonden in de regel twee keer per jaar plaats, behoudens in die jaren waarin een van de beide kerken vacant was. Een en ander resulteerde in het voorjaar van 1993 tot het samenstellen van de zogenaamde Tussenbalans in welk schrijven samengevat is waarover de besprekingen in de afgelopen jaren waren gegaan en welke onderwerpen nog nadere bespreking behoeften.
Conclusie van destijds was dat beide kerken elkaar in de loop van de gesprekken op meerdere punten -dicht- genaderd zijn, doch dat er daarnaast verschillen van mening zijn geconstateerd, die niet verdoezeld moeten worden.
Afgesproken werd om in de vervolg besprekingen nader in te gaan op de punten waarover niet direct overeenstemming was bereikt.
Uiteindelijk resulteerde dit in een voorstel van de Gereformeerde Kerk te Rotterdam-Stad om tot erkenning van de Nederlands Gereformeerde wijkgemeente Rotterdam Overschie over te gaan.
Hiervoor is een adviesaanvraag bij de classis Rotterdam ingediend waarbij nauw-keurig verslag is gedaan van de stand van zaken van de samensprekingen.

a. confessie

Zoals de Tussenbalans al aangeeft hebben beide kerkenraden elkaar op dit punt gevonden:

- beiden staan van harte achter de gereformeerde confessie;
- beiden zien de aard van de binding aan deze confessie op dezelfde manier, al gebruiken ze soms verschillende termen;

Sinds de Tussenbalans zijn er op dit punt de volgende ontwikkelingen geweest:

- in de Tussenbalans staat nog dat de NGK herinvoering van een onder-tekeningsformulier niet wenselijk vindt; inmiddels is gebleken dat de brede kerkenraad van de NGK uitgesproken heeft dat een ondertekeningsformulier in de geest van het Dordtse nodig is.
- de classis had destijds enige reserve bij de Tussenbalans vanwege aanwijsbare afwijkingen van de belijdenis binnen de kring van NGK kerken; daarover is doorgepraat, waarbij bleek dat de NGK als consequentie van het eigen standpunt over de binding aan de belijdenis van mening is dat deze afwijkingen binnen het eigen kerkverband niet mogen voorkomen. Vanuit haar positie binnen het eigen kerkverband zet zij zich ook in voor dat doel. Naar de mening van de kerkenraad van Rotterdam-Centrum (GK) mag op dit moment niet meer van haar gevraagd worden.
- binnen het bredere samensprekingsverband van de kerken (CGK, GK, NGK) in Rotterdam is een concensus geformuleerd over de aard van de binding aan de belijdenis die door allen aanvaard is.

b. kerkrecht

In de Tussenbalans blijkt op dit punt een verschil over te blijven: de NGK staat een gereformeerde wijze van kerkregering voor, maar wil in de gegeven situatie van het eigen kerkverband in de kerkorde toch ook rekenen met kerken die moeite hebben met het uitvoeren van besluiten van meerdere vergaderingen om andere redenen dan strijdigheid met Gods Woord of de vigerende kerkelijke afspraken.

Hierover is nogmaals doorgepraat, met als resultaat dat de posities nog net zo liggen als daarvoor.

Er is afgesproken om dit punt weer even te parkeren, en t.z.t. gebruik te maken van mogelijke resultaten rond dit thema binnen genoemd breder samensprekings-verband.

c. overig

Er groeien vormen van onderling overleg en onderlinge informering tussen beide kerkenraden: bijvoorbeeld t.a.v. het kerk-zijn in de stad, evangelisatie, gezamenlijke hulpverlening en diaconaat. Deze worden als waardevol ervaren.

Elke maand bezoekt een ouderling van beide kerkenraden een kerkdienst van de gesprekspartner. Het resultaat is onverdeeld positief: afgezien van wat andere vormen is de herkenning inhoudelijk sterk. Ondertussen zijn via gemeentevergaderingen beide gemeenten geïnformeerd, waarbij bleek dat tegen het voornemen geen gegronde bezwaren zijn ingebracht.

Aan de Generale Synode van de Gereformeerde Kerken werd voorgelegd dat de kerk van Rotterdam-Stad het op verschillende gronden betreurde dat de samensprekingen op landelijk niveau werden afgebroken, waarmee tevens aan de mogelijkheden van samenwerking op lokaal niveau beperkingen waren opgelegd.

De laatste synode heeft wat het laatste aspect betreft inmiddels een mogelijkheid geschapen om onder bepaalde voorwaarden toch verdergaande samensprekingen met mogelijke consequenties in de vorm van kanselruil c.q. deelname aan de viering van het Heilig Avondmaal toe te staan.

Terzake dit aspect heeft de Gereformeerde Kerk van Rotterdam-Stad inmiddels een verzoek aan de classis gericht, evenals het voornemen tot erkenning, zoals hierboven gememoreerd.

De classis Rotterdam heeft in haar vergadering van 10 februari 2000 het volgende besluit genomen:

“De classis spreekt met dankbaarheid uit, dat ze voor Rotterdam-Stad en de NG-wijkgemeente van Overschie voldoende grond ziet heen te werken naar wederzijdse erkenning als kerken van Jezus Christus en het uitdrukken daarvan in de viering van Woord en Sacrament.

De classis beveelt Rotterdam-Stad ter effectueering daarvan het volgende aan:

1. met de NG wijkgemeente te Overschie -na afstemming met het regionale samsprekingsoverleg onder leiding van de Stuurgroep- met medewerking en instemming van beide gemeenten te komen tot een gezamenlijke verklaring, waarin
  - (a) de wederzijdse erkenning als ware kerk wordt uitgesproken;
  - (b) duidelijke afspraken worden vastgelegd over:
    - de voorlopige samenwerking en
    - elks inzet in eigen kerkverband voor landelijke eenwording
    - het niet accepteren van elkaars leden zonder wederzijds goedvinden
    - het overnemen hierbij van eventuele censuur; en
2. deze verklaring zo spoedig mogelijk aan de classis voor te leggen ter goedkeuring, met instemming van de deputaten art. 49 van de PS Holland-Zuid.”

2. CGK Rotterdam-Centrum met GK Rotterdam Hillegersberg-Schiebroek
Hier deed zich aanvankelijk een praktisch probleem voor. De CGK Rotterdam-Centrum en de NGK van Rotterdam-Overschie opereren in een gebied waarin twee GK's zijn: de GK van Rotterdam-Stad (toen nog Centrum) en de GK van Rotterdam Hillegersberg-Schiebroek. Toen is besloten, dat de GK Rotterdam-C zou blijven spreken met de NGK van Overschie, en dat de GK Rotterdam Hillegersberg-Schiebroek samen zou spreken met de CGK Rotterdam-Centrum. Overigens behoren leden van de CGK Rotterdam-Centrum en de NGK Rotterdam tot de Samenwerkingsgemeente. Nadat de CGK Rotterdam-Centrum en de GK van Rotterdam Hillegersberg-Schiebroek aan waren geweest als elkaars gesprekspartners, duurde het nog een behoorlijke poos voordat de draad werkelijk werd opgepakt.

In 1995 zijn de predikanten van de twee kerken bij elkaar gekomen, en hebben een stuk opgesteld, dat als leidraad zou dienen bij de besprekingen. Het uitgangspunt van dit stuk was de vragenlijst voor kerkvisitatie, zoals dit functioneert bij de CG-kerken. Het mooie hiervan is, dat de zaken die aan de orde zijn voor het normale functioneren van een kerkverband aan de orde komen in een gesprek dat erom gaat één kerkverband te gáán vormen. Uiteraard moest de vragenlijst, op voor de samenspreking belangrijke punten, uitgebreid worden. Op 18 maart 1996 hadden we de eerste samensprekingsavond. En dat was een aangename ervaring voor beide kerkenraden. We merkten, hoeveel we gemeenschappelijk hebben. Er groeide ook zoveel vertrouwen, dat we vrijmoedig konden spreken over vragen die er onderling leven op allerlei punten. Vrijmoedig werd er ook melding gemaakt van zwakkere punten. Ook werd er weinig of niet over bijkomende verschillen gesproken: de hoofdzaken kregen alle aandacht. Tegelijk was de sfeer zo open, dat ook gevoelige zaken aan de orde gesteld konden worden. Als doel van de samenspreking zien de beide kerken: Op goede gronden komen tot officiële erkenning van elkaar als christelijke kerken. En: als deze samenspreking het gewenste resultaat oplevert, wordt -na toestemming van gemeente en classis- verder gesproken over welke consequenties de uitgesproken erkenning kan krijgen, in kerkelijk samenleven.

Tot en met oktober 1996 zijn er 6 samensprekingsvergaderingen geweest. Dit betekent, dat in hoog tempo werd vergaderd. We wilden niet, dat er door wisselingen in de kerkenraad vertragingen op zouden treden. In feite konden bijna alle onderwerpen tot grote tevredenheid besproken worden. Er is nog een vergadering geweest in 1998 en één in maart 1999. Helaas was er één onderwerp, waarin we nog niet tot overeenstemmig konden komen. Dit betreft het onderwerp: het gezag van de Heilige Schrift. Het ging eigenlijk meer over de 'hermeneutiek': hoe leg je de H. Schrift uit. En de grote vraag is natuurlijk: welke ruimte is er bij de uitleg van de H. Schrift.

Het ging hierbij dus niet om een bepaalde publicatie van een predikant of professor, maar om de vraag welke manieren van uitleg achten we in de kerk hier toelaatbaar. In dit kader was ook aan de orde welke binding de uitspraak van de gereformeerde synode van Assen 1926 heeft inzake dr. Geelkerken.

Er zijn verschillende pogingen gedaan, om in deze materie verder te komen. Zo is er een spreker over dit onderwerp geweest tijdens een conferentie; en er zijn twee commissie's geweest bij het kerkenradenoverleg in de Stuurgroep. Tot nog toe zonder bevredigend resultaat. Nadat bleek, dat we niet verder kwamen op dit ene punt zijn er nog twee samensprekingen geweest waarop twee preken zijn besproken (6 mei 1999 en 20 april 2000). Op de laatste vergadering is afgesproken, dat we bij landelijke deputaten samenspreking en andere samensprekende kerken zullen informeren hoe de zaak 'uitleg van de H. Schrift' daar is afgehandeld.

3. CGK Rotterdam-Zuid met GK Rotterdam-Zuid

In de jaren '50-'60 spraken beide gemeenten al met elkaar. Deze gesprekken werden afgebroken vanwege de interne situatie binnen de GK, ontstaan in 1968.

In 1990 werd door de CGK-Zuid een nieuwe poging gewaagd, waar toen door de GK nog negatief op werd gereageerd. In 1992 onderneemt de CGK een nieuwe poging met als resultaat dat 19 november 1992 een eerste ontmoeting van de beide kerkenraden plaatsvindt in de Nebo-kerk. De avond heeft een informeel karakter. Beide predikanten geven een schets van hun gemeente en alle werkzaamheden en contacten. Besloten wordt na deze bemoedigende avond dat de beide moderamina een volgende ontmoeting zullen voorbereiden en zullen komen met een stappenplan. Dat overleg vond plaats op 21 januari 1993.

Besloten wordt om de volgende onderwerpen in de samensprekingen aan de orde te stellen:

1. De plaats van het verbond.
2. Het gezag van de Heilige Schrift
3. Hoe wordt er in de prediking omgegaan met de Heilige Schrift.
4. Het werk van de Heilige Geest (de toe-eigening van het heil)
5. Hoe zien we de Kerk en het functioneren van het kerkverband
6. Samenwerking in de evangelisatie.

Feitelijk vond de eerste samenspreking plaats op 11 maart 1993 in de Elim-kerk. Onderwerp: Het verbond.

Beide predikanten, ds. Hagens namens de GK-Zuid en ds. Otten namens de CGK, hebben een praatstuk ingediend. Uitvoerig wordt doorgesproken over de begrippen 'verbondsautomatisme'; 'tweeërlei kinderen van het verbond', de verhouding belofte en eis en het aanspreken van de gemeente als verbondsgemeente.

De conclusie, door beide kerkenraden onderschreven, is:

"..dat er inhoudelijk een hoge mate van overeenstemming bestaat. In de concretisering blijken echter accentverschillen te bestaan die de schijn kunnen wekken van tegenstrijdigheid. Unaniem wordt uitgesproken dat bij het nader doorspreken daarover ook deze schijn weggenomen wordt."

Op 6 oktober 1993 vond de tweede samenspreking plaats in de Nebo-kerk. Onderwerp: Het gezag van de Heilige Schrift.

De beide predikanten houden over het onderwerp een inleiding, waarin zij de positie van hun gemeente en kerkverband verantwoorden.

Uitgangspunt is datgene wat neergelegd is in de NGB Art. 3-7 aangaande de Heilige Schrift. Daarop mogen en willen we elkaar aanspreken. We zijn er allen van overtuigd dat de Heilige Schrift het Woord van God is en dat de Bijbel van Godswege is ingegeven en dat de bijbelschrijvers geïnspireerd zijn door de Heilige Geest. We zijn het er over eens dat in het ontstaan van de Bijbel een goddelijke en menselijke factor te onderscheiden is en dat die beide telkens op de juiste wijze moeten worden gehonoreerd. Verschil van mening blijft er bestaan over hoe deze beginselen moeten worden toegepast bij het verstaan van Genesis 1 t/m 3, waarbij de opvattingen van prof.dr. B.J. Oosterhoff door sommigen, met de nodige reserves, worden bijgevallen en door anderen worden afgewezen. De bespreking hierover verloopt in een impasse.

Een volgende samenspreking werd niet afgesproken omdat:

1. Eerst de resultaten van de gezamenlijke besprekingen onder leiding van de Stuurgroep over het gezag van de Heilige Schrift zouden worden afgewacht. Mogelijk dat de uitkomst daarvan ons in onze onderlinge betrekkingen verder zou kunnen helpen.
2. Door het vertrek van ds. Hagens de GK-Zuid vacant werd en de broeders geen gelegenheid zagen aan samensprekingen tijd te geven. Toegezegd werd om na de komst van een nieuwe predikant de draad weer op te pakken ter gelegener tijd.

In december 1999 werd door de CGK-Zuid een uitnodiging gezonden naar de GK-Zuid omdat er nu al enige jaren een nieuwe predikant is en omdat de uitkomst omtrent het Schriftgezag op tafel ligt.

Ondertussen zijn er in de loop van de afgelopen jaren wel enige contacten geweest tussen de jeugdverenigingen en de vrouwenverenigingen. Bij de laatstgenoemden zelfs met enige regelmaat en tot tevredenheid.

4. GK Rotterdam-Oost met Samenwerkingsgemeente Rotterdam-Alexanderpolder

De eerste ontmoeting tussen enerzijds afgevaardigden van de GK te Rotterdam-Oost en anderzijds afgevaardigden van de NGK te Rotterdam (wijk Oost) en de CGK te Rotterdam-Centrum (wijk Alexanderpolder) vond plaats op 16 november 1992. Hierna zijn nog 15 samsprekingen gehouden op de volgende data:

15 februari 1993 (2e), 21 juni 1993 (3e), 11 oktober 1993 (4e), 17 januari 1994 (5e), 14 juni 1995 (6e), 8 november 1995 (7e), 21 februari 1996 (8e), 12 juni 1996 (9e), 3 november 1997 (10e), 9 maart 1998 (11e), 15 juni 1998 (12e), 14 oktober 1998 (13e), 13 januari 1999 (14e), 2 februari 2000 (15e) en 3 april 2000 (16e).

Op de eerste vier bijeenkomsten is uitvoerig gesproken over de functie van en de binding aan de belijdenis, waarbij de binding door middel van een Ondertekenings-formulier ruime aandacht heeft gekregen. Met blijdschap kon vastgesteld worden dat in de drie kerken de predikanten het klassieke Ondertekeningsformulier, zoals dat is vastgesteld op de Synode van Dordrecht 1618-'19, wordt ondertekend. In de NGK ondertekenen ouderlingen en diakenen de belijdenis, terwijl beide andere kerken een 'Ondertekeningsformulier voor ouderlingen en diakenen' hebben.

Ook is bij dit onderdeel gesproken over de vraag of alle leden bij het doen van openbare geloofsbelijdenis zich binden aan de drie formulieren of uitsluitend aan de apostolische geloofsbelijdenis.

Als gemeenschappelijke mening werd uitgesproken dat alle leden bij het doen van openbare belijdenis hun instemming betuigen met alle gereformeerde belijdenis-geschriften, waarbij bedacht moet worden dat er binnen de gemeente verschillende niveau's van kennis en inzicht zijn.

Op de vijfde samenspreking is gesproken over de toe-eigening van het heil, aan de hand van het geschrift *De toeëigening des heils in de belijdenisgeschriften*, geschreven door drs. A. Baars in opdracht van de Chr. Geref. Synode van Apeldoorn 1992.

Ondanks nuanceverschillen kon dit onderwerp in één bespreking afgerond worden.

Tijdens dit gesprek werd tevens afgesproken om de resterende gesprekspunten schriftelijk te inventariseren en aan elkaar voor te leggen voor schriftelijke beantwoording.

Op de zesde samenspreking is gesproken over enkele onderwerpen die in de genoemde inventarisatie werden vastgelegd. Verder over de voortgang van de gesprekken.

Op de zevende ontmoeting op 8 november 1995 kon ten aanzien van de functie van en de binding aan de belijdenis de volgende verklaring gemeenschappelijk worden vastgesteld:

- de enige norm en regel voor ons geloof is het Woord van God;
- de drie formulieren van Enigheid aanvaarden wij uit Gods Woord genomen en daarmee overeenstemmende leer der kerk;
- wij achten ons gebonden aan alle artikelen en delen (stukken) van deze leer;
- niet gebonden achten wij ons aan aangehaalde Schriftplaatsen, termen, manieren van voorstellen en achterliggende gedachten. Evenmin aan punten en komma's.

Op de achtste ontmoeting wordt een gemeenschappelijke zorg geconstateerd over ontwikkelingen binnen de onderscheiden kerkverbanden inzake het Schriftgezag.

Met dankbaarheid wordt geconstateerd dat wij samen inhoudelijk staan achter hetgeen wij belijden in de artikelen 2 t/m 7 van de NGB.

Op 9e tot en met 12e samenspreking wordt uitvoerig gesproken over de verschillen tussen de Dordtse kerkorde (DKO) en het Akkoord van Kerkelijk Samenleven (AKS), de kerkorde die sinds 1982 vigeert als kerkorde in de Nederlands Gereformeerde Kerken.

Met name de zg. 'preambule' en art. 34 in het AKS kregen ruime aandacht. Tevens werd gesproken over de toelating aan het avondmaal van leden van buiten de eigen gemeente en de kerkvisitatie.

Ten aanzien van de hantering van het gereformeerde kerkrecht verklaarde de Samenwerkingsgemeente, omdat zij ook functioneert binnen het christ. geref. kerkverband, te willen leven naar de regels van het gereformeerde kerkrecht.

De NGK-afgevaardigden werd gevraagd binnen hun kerkverband te werken aan een terugkeer tot de Dordtse kerkorde.

Op de 13e bijeenkomst werd afgesproken het volgende traject te volgen:

- a. vaststelling van de vier Gemeenschappelijke verklaringen;
- b. informeren van de beide gemeenten.

De 14e samenspreking is gehouden op 13 januari 1999. Gesproken werd over de stand van zaken m.b.t. de goedkeuring van de Gemeenschappelijke verklaringen.

Verder is van gedachten gewisseld over het besluit van de CGK-synode Haarlem-Noord 1998 om de contacten met de Nederlands Gereformeerde Kerken te beëindigen en de gevolgen van dat besluit voor de samenwerkingsgemeenten en de samenwerkende gemeenten.

Op de 15e samenspreking is gesproken over het verzoek van de GK Rotterdam-Stad aan de classis om de NGK Rotterdam-wijk Overschie te mogen erkennen als ware kerk. De Samenwerkingsgemeente stelde voor dat ook GK Rotterdam-Oost deze lijn zou volgen, omdat de wijkgemeente Oost van de NGK deel uitmaakt van de NGK te Rotterdam. De GK Rotterdam-Oost gaf de voorkeur om het traject te volgen dat door de Stuurgroep is uitgezet.

Op de 16e bijeenkomst op 3 april 2000 is gesproken over het te volgen traject nu er geen wezenlijke verschillen te bespreken zijn. Dit gesprek heeft geresulteerd in een stappenplan, waarin vooral aandacht is gegeven aan een goede voorlichting van de gemeente.

KERKELIJKE BESLUITEN

In de inleiding werd reeds opgemerkt dat de kerken zich moeten beraden in hoeverre de bereikte overeenstemming gestalte kan worden gegeven in de plaatselijke gemeente met inachtneming van de grenzen die door de drie kerkverbanden zijn vastgesteld.

We zullen dus moeten bezien wat de drie kerken op hun laatste landelijke vergaderingen over de kerkelijke eenheid hebben besloten, zonder daarbij alle overwegingen en gronden te noemen.

Ook is het hier niet de plaats om alles te vermelden wat er in het verleden in de landelijke samensprekingen aan de orde is geweest. Wie dat wil weten kan in de Acta's terecht.

1. Christelijke Gereformeerde Kerken

Deze kerken kwamen in 1998 voor het laatst bijeen in de generale synode van Haarlem-Noord.

Ten aanzien van de kerkelijke eenheid in het algemeen werd het volgende besloten:

1. deputaten voor de eenheid van de gereformeerde belijders in Nederland op te dragen zich te bezinnen op de relatie tussen het landelijk kerkverband en de zelfstandige plaatselijke gemeente met het oog op de vraag welke mogelijk-heden er zijn voor interkerkelijk overleg én samenwerking op plaatselijk niveau zonder negatieve gevolgen voor de eenheid van eigen kerkverband;
2. deputaten op te dragen zich in het licht van de Heilige Schrift te bezinnen op de vraag welk gewicht aan zaken als eigen kerkelijke cultuur, eigen kerkelijke identiteit en de bewaring van interne kerkelijke eenheid gegeven mag worden en op welke wijze de kerk van Christus in het besef van en onder beslag van Christus' gebed om eenheid van de zijnen en op weg naar zijn toekomst, daarmee om te gaan.

Ten aanzien van de Gereformeerde Kerken besloot deze synode dat de gesprekken met de deputaten van deze kerken op basis van de bereikte punten van overeenstemming dienen te worden voortgezet, waarbij met name de volgende punten aan de orde dienen te komen: de verhouding tot de Nederlands Gereformeerde Kerken met het oog op de positie van de samenwerkingsgemeenten, bepaalde situaties en gewoonten in de Christelijke Gereformeerde Kerken (bv. gesloten kansels, geperforeerde gemeentegrenzen) en het functioneren van het Schriftgezag.

Verder kregen deputaten opdracht zich nader te bezinnen op de vraag of een federatie van kerken aanbeveling verdient en op welke wijze deze vorm zou kunnen krijgen.

Ten aanzien van de Nederlands Gereformeerde Kerken besloot de synode de samensprekingen met de NG-commissie voorlopig te beëindigen, omdat het niet gelukt was in de samensprekingen de verschillen weg te nemen en de belemmeringen op weg naar eenheid met de NGK op te heffen.

Met betrekking tot de positie van de samenwerkingsgemeenten en de samenwerkende gemeenten sprak deze synode uit dat wat op plaatselijk niveau met de NGK bereikt is bestendig kan blijven, maar dat nu de samensprekingen op landelijk niveau niet konden worden voortgezet, in de bestaande plaatselijke contacten terughoudendheid verwacht mag worden en dat van alle samenwerkende en samenwerkingsgemeenten verwacht mag worden dat zij zich geheel zullen houden aan de in de CGK geldende kerkorde, inclusief het ondertekeningsformulier alsmede aan de besluiten van meerdere vergaderingen.

Deputaten onvingen opdracht de kerkrechtelijke positie van de samenwerkingsgemeenten in overleg met betrokkenen nader te onderzoeken.

2. Gereformeerde Kerken

Deze kerken kwamen in 1999 bijeen in Leusden.

Ten aanzien van de Christelijke Gereformeerde Kerken constateerde de synode met dankbaarheid de groeiende overeenstemming met deze kerken. Deputaten kregen opdracht over een aantal punten verder te praten (zie onder a.).

Ten aanzien van de Nederlands Gereformeerde Kerken werd het besluit van Berkel en Rodenrijs gehandhaafd, zij het dat in incidentele gevallen, met instemming van classis en deputaten van de particuliere synode, plaatselijk een uitzondering gemaakt kan worden.

3. Nederlands Gereformeerde Kerken

Op 27 juni 1998 vergaderde de Landelijke Vergadering in Doorn. Deze vergadering sprak ten aanzien van de GK het volgende uit:

1. Dat de Nederlands Gereformeerde Kerken, zoals ook uitgedrukt in de preambule van het A.K.S., haar eenheid en de grond voor haar samengaan vinden in het belijden van de Waarheid van de Heilige Schrift, zoals in de drie Formulieren van Enigheid is uitgedrukt, en dat zij op deze basis aanspreekbaar zijn,
2. Dat de vergadering instemt met wat de commissie hierover schreef in de notitie 'Het gezag en de hantering van de belijdenisgeschriften' van april 1995,
3. Dat de eenheid met de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) in het gemeenschappelijk belijden vraagt om een uitdrukking daarvan in meer kerkelijke eenheid,
4. Dat de samenspreking die op plaatselijk vlak hier en daar begonnen is, daarom zeer valt toe te juichen,
5. Dat enige vorm van landelijk contact daarbij zeer wenselijk is,
6. Dat de pas begonnen gesprekken te snel beëindigd zijn met de conclusie van de Gereformeerd-vrijgemaakte zijde dat er geen ruimte zou zijn voor gesprekken die gericht zijn op kerkelijke eenheid en dat voortzetting dus wenselijk is,
7. Dat de NGK de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) daarnaast uitnodigen tot overleg over een andere vorm van contact, niet primair gericht op landelijke eenheid, maar op de vraag in hoeverre we elkaar, binnen de bestaande situatie van de verschillende kerkverbanden, kunnen helpen op basis van de verbondenheid als gemeenten van Christus.

Samenvattend zien we de volgende ontwikkelingen tussen de kerken op landelijk niveau:

- Een groeiende overeenstemming tussen de CGK en de GK;
- Een opschorting van de contacten tussen CGK en NGK met terughoudende voortzetting van wat plaatselijk is bereikt;

- Geen landelijke contacten tussen GK en NGK met mogelijkheid voor plaatselijke contacten;
- NGK zien thans geen noodzaak wijzigingen aan te brengen in het A.K.S. en handhaven besluit om ondertekeningsformulier 'dringend aan te bevelen'.

Genoemde ontwikkelingen geven de moeiten aan waarin de kerken verkeren om tot plaatselijk eenheid te komen met inachtneming van de besluiten der meerdere vergaderingen.

REGELS EN HANDREIKINGEN

In dit onderdeel willen we aandacht geven aan de regels die de generale synoden van de CGK en GK hebben gegeven voor het zoeken van plaatselijke eenheid.

Christelijke Gereformeerde Kerken

De synode van Zwolle-Apeldoorn 1965/1966 gaf een *'Voorlopige regeling voor het gestalte geven aan eenheid met kerken van gereformeerd belijden'*. Door de synode van Rotterdam 1971/1972 is deze regeling op enkele punten uitgebreid.

Deze regeling is in de Kerkorde van de CGK opgenomen als Bijlage 6.

De Regeling luidt als volgt:

1. a. Het aanvankelijk gestalte geven aan eenheid tussen plaatselijke kerken van gereformeerd belijden die tot verschillende kerkverbanden behoren, door nauwer samenleven, kan alleen geschieden met kerken die behoren tot een kerkverband waarvan de synode van de eigen kerken heeft geconstateerd, dat het zich in alles wil stellen op de grondslag van Gods heilig Woord en de gereformeerde belijdenis, en met welk kerkverband contacten worden onderhouden door wederzijdse deputaten.
- b. Het nauwer samenleven kan uitkomen in de toelating van elkanders ongecensureerde leden tot elkanders avondmaalsviering, het aanvaarden van elkanders attestaties en het van tijd tot tijd in de dienst des Woords laten voorgaan van elkanders plaatselijke predikanten of van predikanten van andere

plaatselijke kerken, waar hetzelfde nauwer samenleven tot stand gekomen is.

- c. In het kader van deze regeling kunnen onze kerkeraden ook predikanten van andere plaatselijke kerken van eigen kerkverband uitnodigen, die daartoe de bewilliging van hun eigen kerkeraad behoeven.
2. a. De hierboven omschreven samenleving kan alleen tot stand komen na genoegzame samensprekingen tussen de betrokken kerkeraden, waarbij gebleken is dat er metterdaad een eenheid is in erkenning en beleving van het Woord Gods en de belijdenis der kerken, alsook van de regels die op grond daarvan voor het kerkelijke leven gelden.
  - b. De kerkeraad van de Christelijke Gereformeerde Kerk moet over de voor-genomen nauwere samenleving de gemeente horen en haar bewilliging vragen; slechts bij een naar het oordeel van de kerkeraad genoegzame eenparigheid van gevoelen in de gemeente kan de kerkeraad verdere stappen doen tot de voorgenomen nauwere samenleving.
  - c. De kerkeraad van de Christelijke Gereformeerde Kerk moet vervolgens het oordeel van de classis vragen omtrent de voorgenomen nauwere samenleving.
  - d. De classis zal, lettende op de noodzaak om de eenheid en de zuiverheid van de leer en van de kerkregering te bewaren, zich met bijstand van de deputaten naar art. 49 K.O. overtuigen van de onder a. bedoelde eenheid.
  - e. De classis zal door middel van de rondvraag naar art. 41 K.O. en van de kerkvisitatie naar art. 44 K.O. voortdurend haar aandacht wijden aan de tot stand gekomen nauwere samenleving.
3. De nauwere samenleving, onder 1. en 2. bedoeld, is zuiver plaatselijk en mag niet gezien worden als een vereniging tussen de betrokken kerken of als het constitueren van een nieuwe kerkformatie. De plaatselijke kerk behoudt haar zelfstandig karakter wat opzicht, tucht en diaconaat betreft.
  4. Het bovengenoemde nauwere samenleven draagt een voorlopig karakter in afwachting van de verdere ontwikkeling ten aanzien van de toenadering tussen beide kerkverbanden.

5. Indien Christelijke Gereformeerde Kerken en Nederlands Gereformeerde Kerken in hetzelfde of nagenoeg hetzelfde ressort tot wederzijdse classicale overeenstemming komen en deputaten naar art. 49 K.O. zich hebben overtuigd van de eenheid, zoals die is omschreven in het synodebesluit blijkens Acta 1965/1966 art. 219 sub 2a, aangevuld in 1971/1972 art. 242, heeft deze classis het recht de kerken in haar ressort toe te staan om aan de gevonden eenheid gestalte te geven naar analogie van de wijze, die in genoemd synodebesluit is vastgelegd, met dien verstande dat geen predikant zal voorgaan in plaatsen waar de Christelijke Gereformeerde Kerk geen overeenstemming heeft bereikt met de Nederlands Gereformeerde Kerk ter plaatse.

Gereformeerde Kerken

De regels en handreikingen die de generale synode van Berkel en Rodenrijs in 1996 opstelde voor plaatselijke samensprekingen verschillen weinig van de CGK-regeling. Door de synode van Leusden 1998 zijn de regels ten aanzien van plaatselijke contacten met de NGK aangepast.

Volledigheidshalve volgen hier de thans geldende regels:

1. het doel van lokale kerkelijke samensprekingen met kerken uit een ander kerkverband is kerkelijke eenheid van de aan de samensprekingen deelnemende gemeenten op basis van de Heilige Schrift en in gebondenheid aan de gereformeerde belijdenis-geschriften, naar de regels van een gereformeerde kerkorde;
2. bij samensprekingen spreken de deelnemende kerken de bereidheid uit zich te onderwerpen aan alles wat van beide kanten overeenkomstig het Woord van God wordt aangewezen;
3. bij samensprekingen wordt de gemeente vanaf het begin goed en regelmatig geïnformeerd. Bij belangrijke beslissingen zal de bewilliging van de gemeente gevraagd worden; slechts bij een, naar het oordeel van de kerkenraad, genoegzame eenparigheid van gevoelens neemt de kerkenraad verdere stappen;
4. plaatselijke kerken nemen naar artikel 31 KO de voor de samensprekingen relevante uitspraken en beslissingen van meerdere vergaderingen in acht. Ze slaan acht op de informatie die ze van generaal-synodale deputaten voor samensprekingen en/of eenheid op verzoek of los daarvan hebben ontvangen;
5. over samensprekingen wordt in het kader van de artikelen 30, 41 en 44 KO regelmatig aan de classis gerapporteerd.

Wezenlijke beleidsbeslissingen kunnen alleen onder goedkeuring van de classis worden genomen. De classis zal zich daarbij laten adviseren door de deputaten ad art. 49 van de particuliere synode;

6. onder wezenlijke beleidsbeslissingen worden in ieder geval gerekend:
  - het wederzijds erkennen als ware kerk;
  - het besluit tot voorgaan in elkaars diensten (incl. gecombineerde erediensten);
  - het toelaten van elkaars leden aan het avondmaal (incl. gezamenlijke avondmaalsvieringen).

De classis zal ondermeer nagaan of gehandeld is volgens deze regels en van het resultaat de deputaten KE op de hoogte stellen;

7. het wederzijds erkennen als ware kerk kan alleen indien beide kerken toezeggen:
  - zich in eigen kerkverband in te zetten voor landelijke eenwording;
  - geen leden van elkaar te accepteren zonder wederzijds goedvinden;
  - eventuele censuur over te nemen;
8. het besluit tot voorgaan in elkaars diensten en het wederzijds toelaten aan het avondmaal zal alleen genomen worden, indien het kerken betreft waarmee landelijk wordt samengesproken en waarvan de landelijke vergaderingen wederzijds hebben uitgesproken dat ze staan of willen staan op de grondslag van Gods Woord en de gereformeerde belijdenisgeschriften. In incidentele gevallen kan met instemming van de classis en deputaten ad art. 49 KO een uitzondering gemaakt worden voor een Nederlands Gereformeerde Kerk;
9. zolang landelijk nog geen nadere samenwerking plaatsvindt, draagt de plaatselijke samenwerking een voorlopig karakter en zal niet overgegaan worden tot combinatie of fusie van kerken;
10. een voorlopige samenwerking is uiteraard een tijdelijke samenwerking, die dient uit te lopen op kerkelijke eenheid. Daarom zal de plaats in het kerkverband ter discussie worden gesteld, indien na verloop van tijd blijkt dat een kerkverband de weg naar eenheid blokkeert.

HOE NU VERDER?

Uit het voorgaande mogen we met dankbaarheid constateren dat de gereformeerde stadskerken van Rotterdam bij elkaar een hartelijke verbondenheid herkennen aan de leer van Gods Woord. Die herkenning brengt de verplichting met zich mee verder te gaan op de weg, waarop Jezus Christus ons leidt: 'opdat zij allen één zijn'.

Omdat de betrokken kerken deel uitmaken van drie verschillende kerkverbanden, nemen zij op zich hun zusterkerken langs de geëigende kanalen te informeren over de stand van zaken en de daaruit voortvloeiende ontwikkelingen.

Verder is het onze wens dat dit proces breed gedragen wordt door de betrokken gemeenten. Wij willen dan ook, voordat we organisatorisch verder gaan, eerst een brede voorlichtingscampagne in de gemeenten houden. Deze brochure maakt daar deel van uit. Maar het is ook de bedoeling elkaar te ontmoeten en met elkaar van gedachten te wisselen.

Daarvoor beleggen de kerkenraden in de eigen gemeente een bijeenkomst. Leden van de Stuurgroep kunnen daar verschijnen om voorlichting te geven en vragen te beantwoorden. Een christelijke gereformeerde kerk wordt bezocht door een Nederlands gereformeerd en een gereformeerd-(vrijg.) lid van de Stuurgroep. Enzovoort.

Als deze voorlichtings- en bezinningsronde naar wens verloopt, is het de bedoeling af te sluiten met een gezamenlijke dienst. Daarin is plaats voor verootmoediging over wat wij voor Gods aangezicht in het verleden mis hebben zien gaan. Maar tegelijk mag er ruimte zijn om onze dank aan God te brengen voor wat wij in onze onderlinge contacten hebben mogen bereiken. Ook de samenleving mag daarvan getuige zijn, omdat voor deze openbare samenkomst de media worden uitgenodigd.

In deze samenkomst moet extra aandacht gegeven worden aan de jongeren in de kerk: zij moeten immers deze vaandel straks verder dragen!

De gemeenten die bilateraal met elkaar in gesprek zijn overleggen onderling hoe zij daarmee verder gaan. Daarbij wordt prioriteit gegeven aan de thema's die nog openstaan. Op verschillende niveau's kan gewerkt worden aan verdere kennismaking en gemeenschapsoefening.

OP WEG NAAR EEN FEDERATIE VAN GEREFORMEERDE KERKEN IN ROTTERDAM

Verdere stappen op de weg naar kerkelijke eenheid vragen om een zekere formalisering van de contacten.

Als ideaal blijven we voor ogen houden de roeping om werkelijk heen te groeien naar kerkelijke eenheid. Maar we beseffen tegelijk dat daarvoor nog een lange weg te gaan is. Niet in het minst omdat wij de band met onze eigen kerkverbanden voluit serieus blijven nemen.

Dat betekent concreet dat wij ons samen hebben te buigen over de besluiten van meerdere vergaderingen, die belemmerend kunnen werken op de weg naar meer eenheid.

Dat betekent bovendien dat wij voorlopig volstaan met een vorm van samenwerking, die het beste getypeerd kan worden als een federatieve: iedere kerk blijft functioneren in zijn eigen kerkverband, maar als stadskerken willen we zoveel mogelijk samen doen wat samen gedaan kan en moet worden.

Op basis van erkenning en groeiend vertrouwen moet de samenwerking gestalte krijgen. Daarvoor is op den duur geen andere constructie nodig dan die we gewend zijn tussen zusterkerken.

Dat betekent dat de betrokken kerken elkaar volgens een vast patroon ontmoeten via officiële afgevaardigden op een daarvoor geëigend platform: een federatie van gereformeerde kerken in de stad Rotterdam.

Deze vergaderingen kunnen bijvoorbeeld drie keer per jaar gehouden worden.

Voor de agenda denken we aan de volgende zaken:

- wat kunnen we van elkaars sterke en zwakke punten leren
- rapportage over de voortgang van de samenwerking tussen de diverse gemeenten
- contacten met het kerkverband
- ervaringen uitwisselen over de wijze waarop we stadskerk zijn
- hoe presenteren we ons als gereformeerde kerken in de stad
- toerusting van ambtsdragers
- jeugdbeleid
- evangelisatie en zending
- diaconaat/hulpverlening (opvanghuis, verslaving, etc)
- afstemmen van grensverkeer: attestaties, toegang tot avondmaal, censuur

- elkaar bezoeken om elkaar beter te leren kennen en om elkaar te adviseren/ondersteunen
- elkaar helpen, bijvoorbeeld invallen bij ziekte
- contact blijven zoeken met gemeenten, die nu nog niet in dit proces meegaan
- kanselruil
- verder: wat de onderscheiden kerkorden en kerkverbanden aan mogelijkheden bieden

Als God zijn zegen geeft op groeiende samenwerking en toenemend vertrouwen, kunnen we, in plaats van de landelijke ontwikkelingen te volgen, bezien of we voor anderen een stimulans kunnen zijn.

Bijlage I

GEMEENSCHAPPELIJKE VERKLARING OVER DE AARD VAN DE BINDING AAN DE BELIJDENIS

De kerkenraden, betrokken bij het kerkenradenoverleg, constateren dat de geschiedenis leert dat ondertekening van een ondertekeningsformulier in de geest van Dordt 1618/19 noodzakelijk is en besluiten derhalve hun instemming te betuigen met de navolgende 8 punten en deze te aanvaarden als punten waar men zich aan wil houden en waarop men aangesproken wil worden:

Acht punten aangaande de aard van de binding aan de belijdenis:

- 1. Het is een binding die afgeleid is van de gebondenheid aan de Schrift.**
Dat moet confessionalisme uitsluiten.
- 2. Het gaat om een binding die historisch gezien noodzakelijk is en blijft.**
De geschiedenis leert telkens weer dat waar de binding werd losgelaten allerlei wind van leer de kerken binnenkwam en afbreuk deed aan de waarheid en eenheid.
- 3. Het komt aan op een duidelijke binding.**
Een formulering als 'in gemeenschap met het belijden der vaderen' is dat niet. Dat geeft ruimte voor verschillende interpretatie en leer-vrijheid. Ook de belofte dat men zich houden zal aan 'het belijden der kerk' is te vaag.
- 4. De binding is een vrijwillige binding.**
Je wilt het graag ondertekenen. Je verbindt je omdat je je verbonden weet.

5. Het moet een loyale binding zijn.

Dat is: zonder reserves. Het is niet: 'Met de hoofdzaken ga ik akkoord, maar ik heb wel een aantal bedenkingen.

Binnen de loyale binding is er wel ruimte voor de vrijheid van de exegete. Exegese die het belijden beproeft, maar tegelijk ook zelf weer getoetst wordt.

6. Binding is geen formele binding.

Het gaat niet alleen om het 'dat' je gebonden bent, maar het gaat ook over 'waaraan' je gebonden bent. Je mag aan elkaar doorvragen. 'U onderschrijft dat, maar wat betekent dat voor u?' of zoals de CG Synode in 1972 schreef: 'Het is niet genoeg, dat er een gemeenschappelijke confessie is, maar het is ook nodig één te zijn in het verstaan van die confessie en in het leven naar die confessie'. In dit verband moeten echter uitdrukkingen als 'de religie van de confessie' en 'naar de voorstelling van de belijdenis' verworpen worden als te weinig belijnde criteria.

7. De binding aan de belijdenis mag niet te rigoristisch zijn.

We moeten de belijdenisgeschriften niet als notariële akten beschouwen. Parafrazeren, nadere verklaringen en andere vertalingen kunnen nodig zijn, anders wordt de belijdenis een 'petrefact' (versteend lichaam), een spreken van vroeger.

8. De binding is een gemeenschappelijke binding.

Dit tegenover allerlei individualistische tendensen. NGB Art 1: 'Wij geloven allen met het hart en belijden allen met de mond'. De belijdenis bindt ons ook aan elkaar. Accenten kunnen verschillend zijn. Dat moet niet leiden tot een tegenover elkaar staan, maar tot een verrijking, tot een dienen van elkaar met het inzicht dat men ontving. Dat bevordert de toenadering en geeft perspectief op meer eenheid.

Bijlage II

GEMEENSCHAPPELIJKE VERKLARING OVER DE KERK

1. De bijbel beschrijft de weg die God door de eeuwen heen is gegaan met zijn volk.
In dat verhaal ontdekken we het wonder van Gods ontferming: Hij geeft zijn Zoon om zijn volk te redden. De Here Jezus is zelf, als de Goede Herder, het hoofd van de gemeente, die Hij door zijn Woord en Geest vergadert, beschermt en onderhoudt.
2. Dit wonder wordt in onze belijdenisgeschriften als een geloofstuk beleden:
Apostolicum, Niceanum, NGB Art. 27, HC Zd. 21. Dat wil ook zeggen: Wij zijn niet in staat dit wonder tot op de bodem te bevatten. Daarom schieten onze definities, met hoeveel toewijding ook geformuleerd, toch tekort als wij Gods kerkver-gaderende werk willen omschrijven.
Je kunt het werk beter bezingen dan beredeneren.
Want naast wat God ons heeft bekend gemaakt, blijft er een geheim in de manier waarop Hij komt tot de 'gemeente der uitverkorenen'.
3. In de tijd van de Reformatie was het nodig dit geloof af te grenzen tegen universele aanspraken van Rome en sectarische vluchtwegen (dopersen, unitariërs, etc.)
Maar de leer van de Reformatie hield wel overeind: geloof in en verwondering over het werk van God in de vergadering van de kerk moet uitmonden in concrete gehoorzaamheid. Want iedereen heeft de roeping om zich bij de ware kerk te voegen (NGB art. 28). Tegen de achtergrond van de strijd der geesten in de zestiende eeuw vroeg deze gehoorzaamheid grote offers. Het onderscheid tussen waar en vals was echter niet moeilijk te maken.
4. Kerken en kerkleden, die in de zestiende eeuw deze weg van schriftuurlijke gehoorzaamheid zijn gegaan, hebben elkaar gevonden en herkend in een kerkverband.
In Nederland is dat het verband van gereformeerde kerken op basis van de Drie Formulieren van Eenheid.

De kerken hebben, mede door middel van een eenvoudige, gereformeerde kerkorde, er zorg voor gedragen dat de gemeenten bij dit ware geloof zouden blijven.

5. In de negentiende eeuw zijn er scheuren getrokken door dit kerkverbandelijke denken.
Dat ligt niet aan de 'vaders der Afscheiding', ook niet aan de 'dolerende broeders'. Uit de stukken komt naar voren dat zij het ideaal van een landelijk kerk, op de grondslag van een gereformeerde confessie, altijd voor ogen hebben gehouden. Maar omdat het gereformeerde denken begint bij de zelfstandigheid van de plaatselijke kerk traden er van meetaf aan complicaties op, met name bij de taxatie van het kerkverband.
Er bleven immers trouwe gemeenten achter in de Hervormde Kerk, binnen de afgescheiden kerken traden scheuringen op, afgescheidenen en dolerenden waardeerden elkaars reformatie verschillend.
6. Samenwerking op plaatselijk of regionaal niveau met gemeenten (of groepen van gemeenten) kan alleen vruchtbaar zijn, als zij als grondslag voor hun eigen gemeente en gemeentelijk leven de Formulieren van Eenheid en het gereformeerde kerkrecht metterdaad aanvaarden.
7. Het is roeping van elke gemeente om gemeenschap te zoeken met zusterkerken: daarin uit zich de eenheid waar Christus om gebeden heeft. Het is echter te kort door de bocht om te stellen dat die eenheid alleen dan beleefd kan worden, wanneer kerken zich hebben georganiseerd binnen één kerkverband. Zowel de bijbel als de kerkgeschiedenis bewijzen dat God zelf zich in zijn kerkvergaderende werk niet laat opsluiten binnen onze organisaties, ook al vraagt Hij van onze kant trouw in organisatie. Daarom zal van gemeente tot gemeente bezien moeten worden of er gemeenschap mogelijk is in leer, tucht en dienst.
Waar die gemeenschap wordt gevonden gaat de roeping tot eenheid klemmen. Geloofsgemeenschap drijft gelovigen naar de tafel van de Here!

8. Kerkverband behoort te beginnen bij geestelijke erkenning, waaruit noodzakelijkerwijs organisatorische maatregelen voortvloeien. Waar gemeenten niet anders kunnen dan bij elkaar trouw herkennen in het gaan van de weg achter de Goede Herder aan, mogen kerkverbanden geen blokkade opwerpen bij het beleven van de eenheid van het geloof.
9. Het is een smartelijke zaak wanneer wonden uit het verleden, cultuurverschillen of andere oorzaken het kerkelijk samenleven bemoeilijken. Aan de andere kant houdt God zelf rekening met onze zwakheden. Daarom moeten ook wij leren begrip voor en geduld met elkaar te hebben. Op de weg naar groei in geestelijke eenheid staan wij daarom, binnen ons regionaal samensprekingsverband, voorlopig een federatieve vorm van samenwerking voor. Federatief samenleven moet behalve landelijk, namelijk ook plaatselijk en regionaal mogelijkheden bieden.
10. Via een federatie van kerken op plaatselijk of regionaal niveau zal gewerkt worden aan verdergaande gemeenschapsoefening: erkenning van attestaties, samen avondmaal vieren, kanselruil, samenwerking bij evangelisatie etc.
11. Wie gelooft in de gemeenschap, die in het Nieuwe Jeruzalem burgerrechten heeft, zal niet mogen berusten in het feit dat deze burgers brood en wijn gescheiden nuttigen. Daarom mag ook federatie, hoe nastrevenswaard ook, geen einddoel zijn. Wij zoeken de volle eenheid van geloof, in opdracht van de Heer der kerk, in herstel van een kerkelijk leven in dit land op de grondslag van Gods Woord, de drie Formulieren van Eenheid en het gereformeerde kerkrecht.

Bijlage III

GEMEENSCHAPPELIJKE VERKLARING OVER KERKRECHT EN KERKORDE

1. **‘God is geen God van wanorde, maar van vrede’ (1Kor.14:33).**
Om die vrede te genieten is ordening van het leven nodig. God schuwt geen regels, zoals blijkt bij de schepping en de orde des heils. Het grote gebod van de liefde tot God en de naaste ontvouwt zich in tal van nadere bepalingen, waarin de liefde gestalte moet krijgen. Wedergeboren mensen blijven strijden tegen overblijvende zwakheden en zonden. Om de vrede te genieten is bescherming nodig. Regels worden gemaakt om te voorkomen dat dingen verkeerd gaan. Zo bijvoorbeeld in Hand. 6 als het gaat om de aanstelling en taak van de ‘zeven’. Elders vinden we regels met betrekking tot de uitoefening van de tucht (Matt. 18), en regels omtrent de juiste viering van het Heilig Avondmaal (bijv. 1 Kor. 11).
2. **De Bijbel is sober met regels. We vinden in de Schrift geen complete kerkorde. Er zijn grondregels, die geactualiseerd moeten worden naar tijd en omstandigheid.**
  - a. Christus is het Hoofd van de kerk
  - b. Alles moet gebeuren tot eer van God
  - c. Alles moet de opbouw van de gemeente dienen
  - d. Heerschappij voeren is verboden, vgl. Art. 85 KO (CGK), art. 83 KO (GK) en art. 31 AKS (NGK).
3. **Waar kerken en gemeenten elkaar erkennen als kerk en gemeente van Christus is er de geestelijke eenheid in Christus. Om die eenheid gestalte te geven en om dat verband te reguleren zijn er afspraken nodig en wel in de geest zoals in art. 30 en art. 32 NGB staat verwoord.**

Wij constateren dat er een rangorde is in wat geregeld wordt. Er zijn zaken die *noodzakelijk* geregeld moeten worden -zaken van leer, dienst en tucht- en zaken die *nuttig* zijn om te regelen, bijvoorbeeld het uitvoeren van de zendingsopdracht en het organiseren van een theologische opleiding.

4. De kerk is de ‘kerk van Pinksteren’ en leeft daarom uit de ‘gaven’ van de Geest.

Sommige gaven krijgen structuur in de ambten. Centraal daarbij: de verkondiging van het Woord. De kerkorde legt daarom terecht grote nadruk op de bescherming van de zuivere verkondiging van het Woord en het weren van dwaalleringen. De gereformeerde kerkorde functioneert in de samenspreking en de samenwerking om elkaar bij de zuivere verkondiging van het Woord te houden. Ondertekening van een ondertekeningssformulier voor ambtsdragers is nodig, want daarmee geven wij aan dat wij aan te spreken zijn op dat wat wij geloven en beloven.

5. ‘Wij geloven intussen, hoewel het nuttig en goed is dat de regeerders der kerk onderling een bepaalde orde instellen en handhaven om het lichaam van de kerk in stand te houden, dat zij zich er niettemin wel voor moeten wachten af te wijken van wat Christus, onze enige Meester, ons geboden heeft’ (Art. 32 NGB).

Dit artikel vraagt van de gelovigen priesterdienst. Dit kan betekenen dat bepaalde regels worden ingeleverd om anderen te winnen of een vrijheid niet te nemen omwille van de anderen. Omgaan met deze regels moet met voorzichtigheid en wijsheid geschieden, omdat het te allen tijde gaat om de eer van God, om het heil van mensen en de opbouw van de gemeente.

6. Wanneer gereformeerde kerken uit verschillende kerkverbanden op regionaal niveau gaan samenwerken, passen zij ook daarbij de beginselen van het gereformeerde kerkrecht toe.

Nu maken de gereformeerde stadskerken van Rotterdam deel uit van verschillende kerkverbanden. Als gevolg daarvan zijn zij ieder voor zich gebonden aan verschillende kerkorden.

Daarom aanvaarden de stadskerken van Rotterdam, om misverstanden te voorkomen, voor de terreinen waarop zij besluiten samen te werken, als grondslag voor hun afspraken en besluiten, de binnen de Christelijke Gereformeerde Kerken vigerende kerkorde.

Bijlage IV

GEMEENSCHAPPELIJKE VERKLARING OVER HET SCHRIFTGEZAG

1. **Wij verklaren van harte en onbekrompen in te stemmen met wat de Nederlandse Geloofsbelijdenis in de artikelen 2 tot 7 verklaart over het 'heilig en goddelijk Woord' van God.**
Dat betekent dat wij ons geloof richten naar, gronden op en bevestigen met al de boeken van het Oude en Nieuwe Testament (art. 5). Wij geloven dat deze heilige Schrift de wil van God volkomen bevat en voldoende leert al wat de mens moet geloven om behouden te worden (art. 7).

2. **De gereformeerde Schriftverklaring maakt weliswaar gebruik van hermeneutische regels, maar mag daarbij niet in strijd komen met bovenstaand confessioneel uitgangspunt.**
Als eerste geldt de hermeneutische grondregel dat de Schrift, waarvan de heilige Geest de goddelijke auteur is, haar eigen uitlegster is. Regels die tegen deze grondregel ingaan hebben binnen de gereformeerde hermeneutiek geen bestaansrecht. Zo mogen bijvoorbeeld verkregen resultaten uit andere wetenschappen niet gaan heersen over de klaarblijkelijke bedoeling van het Woord van God. Wel is het mogelijk dat voortgaand wetenschappelijk onderzoek nieuw licht werpt op de verklaring van de bijbel.

3. **Gereformeerde Schriftverklaring verwerpt de methoden van de Schriftkritiek, maar heeft ook oog voor de gevaren van een biblicistische benadering van de bijbel.**
De door Herman Bavinck ontwikkelde opvatting van de organische inspiratie benadert nog steeds het zuiverst wat wij voorstaan: 'De Geest des Heeren is in de profeten en apostelen zelve ingegaan, en heeft hen alzoo in dienst genomen en geleid, dat zij zelve onderzochten en dachten, spraken en schreven.

Het is God, die door hen spreekt, maar tevens zijn zij zelve het, die spreken en schrijven' (Gereformeerde Dogmatiek, dl 1, pag. 456v). Dit uitgangspunt brengt met zich mee dat wij bij de Schriftverklaring oog hebben voor tijd en omstandigheden, voortgang in de heilshistorie, literaire vorm van de documenten, etc.

4. **De wetenschap rondom de Schriftverklaring is voort-durend in ontwikkeling. Gereformeerde theologen dienen die ontwikkeling te volgen en voor hun arbeid vruchtbaar te maken. Dat betekent ook dat wij aan het grote goed van 'vrijheid van exegese' vasthouden.** Wel zijn er daarbij grenzen in acht te nemen, zoals blijkt uit de Ondertekenings-formulieren voor ambtdragers. Wanneer voort-schrijdend inzicht spanning oplevert met onze confessionele uitgangspunten, verplichten wij ons tot 'het gaan van de kerkelijke weg', zoals die in deze formulieren wordt voorgeschreven. Uiteraard geldt dit te meer als het gaat om concrete resultaten van onderzoek: onze belijdenissen hebben nauwkeurig de gezaghebbende dogmatische thema's van de christelijke leer vastgelegd.
5. **Binnen de drie kerkverbanden, waarvan onze onderscheiden kerken deel uitmaken, worden discussies gevoerd over de ruimte en de grenzen, waarbinnen dit debat over het Schriftgezag gevoerd behoort te worden.** Wij verklaren over en weer dat wij, voorzover dit debat onze eigen positie raakt, vanuit de hier geformuleerde uitgangspunten zullen spreken en handelen.